

AVRUPA İNSAN
HAKLARI MAHKEMESİ
BÜYÜK DAİRE
DEMİRTAŞ KARARI

ÖZET

#HerkesiçinAdalet



SELAHATTİN DEMİRTAŞ / TÜRKİYE DAVASI

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BÜYÜK DAİRE KARARI

NE ANLAMA GELİYOR?

AİHM BÜYÜK DAİRE DEMİRTAŞ KARARI ÖZETİ

**İnsan haklarıyla insandır! Haklar herkes için ayrımsız uygulanırsa haktır!
Yargı, tüm yurttaşlar için eşit ve adil kararlar verdiği zaman yargı olarak nitelenebilir!**

Türkiye, misyonu demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir payda yaratmak olan Avrupa Konseyi'nin temelini oluşturan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) 1949-1950 yıllarında hazırlayan 12 Avrupa ülkesinden biridir. Sözleşme Türkiye'de 1990 yılında yürürlüğe girebilmiştir. Bütün taraf ülkeler gibi, ülkemiz de Konsey'in yargı organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bireysel başvuru hakkını kabul etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne imza atmış, Avrupa Konseyi'nin kurucu üyelerinden ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yetkisini kabul etmiş olan Türkiye için, Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları bağlayıcıdır. Bu bağlayıcılık sadece belli kesimler için geçerli olmayıp, Cumhurbaşkanı, İçişleri Bakanı, Adalet Bakanı, tüm yargı mercileri, muhalefet partileri ve Türkiye'deki tüm yurttaşlar için geçerlidir.

Anayasa'nın 90. maddesi de bu bağlayıcılığı net olarak tespit eder: *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası*

andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."

Yukarıda kısaca belirttiğimiz nedenlerle; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm yurttaşları için ayrımsız etkileyici ve uyulması gereken kararlardır. Anayasa'nın 90. maddesi de, 2004 yılında, "Bu kararlar bizi bağlamaz" diyen iktidar partisi tarafından getirilen bir değişikliklikle yasalaşmıştır.

Nitekim farklı politik görüşlere mensup pek çok kişi AİHM'e başvurmuş, bu başvurular neticesinde insan hakları alanında oldukça önemli içtihatlar oluşmuştur.

Örneğin, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 1997'de Siirt'te bir miting sırasında yaptığı konuşmada okuduğu şiir nedeniyle aldığı cezanın onanması üzerine, 1999 yılında AİHM'e başvurarak adil yargılama talep etmiştir. Başörtülü olduğu için eğitim öğretim hakkı engellenen Hayrünnisa Gül, uğradığı ihlalin iç hukuk yollarıyla giderilmemesi nedeniyle 2002 yılında AİHM'e başvurmuştur. Ayten

Tekeli, evlilik sonrasında kadınların zorunlu olarak evlendiği kişinin soyadını almasına karşı yürütülen hukuki mücadelede AİHM'e başvurmuş ve soyadını seçme davasını kazanmıştır. Nahide Opuz davasında ise AİHM, tarihinde ilk defa hane içi şiddete karşı vatandaşını koruyamadığı gerekçesiyle Türkiye'yi mahkum etmiş, bu karar Türkiye'de kadına yönelik erkek şiddeti konusuna dikkat çekilmesine vesile olmuştur.

1980'lerin sonu ve 90'lar boyunca devam eden köy yakma ve zorla yerinden etme uygulamaları hakkında AİHM'in çok sayıda ihlal kararı bulunmaktadır. Zorla kaybetmeler de dahil olmak üzere, kamu görevlilerinin karıştığı sistematik şiddet olaylarıyla ilgili AİHM'e birçok başvuru yapılmış, başta yaşam hakkının ihlali ve etkili bir soruşturma yapılmaması olmak üzere Sözleşmenin birçok maddesinin ihlal edildiği AİHM kararlarıyla tespit edilmiştir.

Polis ve güvenlik güçleri tarafından yapılan kötü muamele ve işkence, Alevi inancından olan kişilere yönelik ayrımcılık ve Cemevlerine diğer ibadet yerlerine sağlanan kamu hizmetlerinin sağlanmaması, gazetecilerin haksız yere tutuklanması, banşçıl toplantı ve gösteri hakkının aşırı güç kullanılarak engellenmesi, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlali ve mülkiyet hakkının ihlali gibi çok sayıda mesele AİHM kararlarına konu olmuştur ve olmaktadır.

Yine 8 Aralık 1994 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararı; yani "Sıkıyönetim Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili olarak dile getirdiği endişelerin nesnel bir biçimde haklı olduğu ve Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğine" iliş-

kin karar, yargıda yapısal değişikliğe yol açmıştır. Bu dava sürerken, 27 Aralık 1993 tarihinde 3953 sayılı yasa ile Sıkıyönetim Kanunu'nun 23. maddesi değiştirilmiş ve sıkıyönetimin kaldırılması durumunda, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görev ve yetkilerinin de sona ereceği düzenlenerek, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde görülmekte olan davalar sivil ceza mahkemelerine havale edilmiştir.

İncal-Türkiye kararı da benzer bir özelliktedir. AİHM, 8 Haziran 1998 tarihinde askeri mahkeme olmamasına rağmen, hakimlerden birinin asker olması nedeniyle Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısının AİHS'nin 6. maddesiyle güvence altına alınan "bağımsızlık ve tarafsızlık" ilkesine aykırı olduğuna karar vermiştir. Benzer bir karar 28 Ekim 1998 tarihinde Çıraklar-Türkiye dosyasında da verilmiştir. İncal kararının gereğini yerine getirmek için 18 Haziran 1999 tarihli 4388 sayılı kanunla; Anayasa'nın 143. maddesinde ve Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kuruluş kanununda değişiklik yapılarak, askeri hakimler Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısından çıkarılmıştır.

Bu örneklerden de görülebileceği gibi, AİHM AKP iktidarı öncesinde de yürütme erkini baskısı altında olan Türkiye yargısından sonuç alınmadığı durumlarda, herkesin yaşadığı ihlallerin giderilmesi ve zararların tazmin edilmesi amacıyla başvurabileceği ve çoğunlukla da sonuç alabileceği bir merci olmuştur. Ancak Türkiye Devletinin kararları uygulamadaki 'isteksizliği' ve insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olma ilkesinden giderek uzaklaşılması neticesinde, bunlar ve başka birçok mesele Türkiye'nin yakıcı gündemleri arasındaki yerini korumaktadır.

AİHM Büyük Daire Kararı BİZE NELER SÖYLÜYOR?

Büyük Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 18 Eylül 2019 ve 12 Kasım 2020 tarihlerinde yapılan kapalı müzakere sonrasında, 12 Kasım 2020 tarihinde kabul edilen ve aşağıda özetlenen kararı vermiştir. Karar, AİHM'in internet sitesinden açıklandığı 22 Aralık 2020 tarihinden itibaren yargı için kesin ve bağlayıcı hale gelmiştir. Kararın uygulanmaması, Sayın Demirtaş ve diğer ilgili kişiler için her gün yeni bir hak ihlali anlamına gelmektedir.

MAHKEME,

- 1 On altı oya karşı bir oyla,
Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiş;
- 2 On beş oya karşı iki oyla,
Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiş;
- 3 On altı oya karşı bir oyla,
Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiş;
- 4 On altı oya karşı bir oyla,
Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasının ihlal edilmediğine karar vermiş;
- 5 Oybirliğiyle,
Sözleşme'ye Ek 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiş;
- 6 On altı oya karşı bir oyla,
Sözleşme'nin 18. maddesinin 5. madde ile bağlantılı olarak ihlal edildiğine karar vermiş;
- 7 On beş oya karşı iki oyla,
davalı devletin başvurucunun derhal serbest bırakılması için gereken bütün önlemleri almasına karar vermiştir.

KARARIN DİLİNDEN...

1 SÖZLEŞME'NİN 10. MADDESİNİN İHLALİ... (ifade özgürlüğü ile ilgili)

■ "... Mahkeme, milletvekillerinin ifade özgürlüğünün taşıdığı önemi içtihadında istikrarlı olarak vurgulamış, siyasal ifadenin taşıdığı büyük önemin altını çizmiştir. *Castells v. İspanya* davasında, bir gazete yazısında hükümete hakaret ettiği gerekçesiyle mahkûm edilen bir senatörle ilgili olarak, Mahkeme şunlara hükmetmiştir: 'Her ne kadar ifade özgürlüğü herkes için önemli olsa da, halkı temsilen seçilmiş kişiler için özel olarak önem taşımaktadır. Başvurucu seçmenini temsil etmekte, onların kaygılarına dikkat çekmekte ve onların menfaatini savunmaktadır. Dolayısıyla, meclisin muhalif bir üyesi olan başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleler ... Mahkeme'nin en sıkı denetimine tabi olmalıdır.'"

■ "... Bu ilkeler ulusal ve bölgesel milletvekillerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerle ilgili birçok davada tasdik edilmiştir... Bu bakımdan, meclis konuşmalarının daha yüksek bir korumadan faydalanacağı hususunda şüphe bulunmamaktadır... Özellikle yasama dokunulmazlığı kuralı bu en yüksek seviyedeki korumayı doğrular nitelikte olup, özel olarak meclis muhalefetine korumaktadır. Mahkeme, meclisteki azınlığın çoğunluk tarafından suistimal edilmekten korunmasına özel bir önem atfetmektedir..."

■ "... Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme;

başvurucunun 20 Mayıs 2016 tarihli Anayasa değişiklikleri doğrultusunda yasama dokunulmazlığının kaldırılması, başvurucu hakkındaki ceza yargılamaları ve yukarıda anılan delillerin başvurucunun siyasal ifadelerinden oluşması göz önüne alındığında; bütün bu tedbirlerin birleşmesinin başvurucunun Sözleşme'nin 10. maddesi altında korunan ifade özgürlüğünden yararlanmasına bir müdahale teşkil ettiğinin inkar edilemeyeceği görüşündedir..."

■ "... Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 20 Mayıs 2016'da kabul edilen Geçici 20. madde, Anayasa'nın 83. maddesinin ilk fıkrasını değiştirmemiştir. Diğer bir deyişle, Anayasa değişikliğinden etkilenen 154 milletvekili, Anayasa'nın 83. maddesinin ilk fıkrasında tanımlanan yasama dokunulmazlığının sağladığı hukuki korumadan faydalanmaya devam etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından aksi kararlaştırılmadığı takdirde, milletvekilleri Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Meclis'te ileri sürdükleri düşüncelerden veya bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan ceza mahkemelerinde sorumlu tutulamazlar..."

■ "... Başvurucu bu bağlamda serbest bırakılması için birçok ayrı itirazda bulunmuştur... Ek olarak başvurucu, 3 Nisan 2018 tarihinde Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nden Meclis oturumları

sırasında yaptığı konuşmaları incelemesini ve yargılamaya konu konuşmalarla karşılaştırmasını talep etmiştir. Başvurucu bu amaçla ayrıca bu konuşmaların Anayasa'nın 83. maddesinin ilk fıkrası uyarınca koruma altında olup olmadığının belirlenmesi için bilirkişi atanması talebinde bulunmuştur... Bununla birlikte taraflarca sunulan belgelere bakıldığında böyle bir incelemenin yapılmadığı görülmektedir..."

■ "... Başvurucunun ilk ve devam eden tutukluluğuna karar veren hâkimliklerin, başvurucuya karşı ceza davası açan savcılıkların, tutukluluğun devamına karar veren ağır ceza mahkemesi hâkimlerinin ve son olarak, Anayasa Mahkemesi hâkimlerinin hiçbirisi söz konusu konuşmaların başvurucunun yasama dokunulmazlığı kapsamında korunup korunmadığı konusunda bir değerlendirmede bulunmamıştır. Mahkeme başvurucunun bu husustaki argümanlarına yönelik hiçbir analizde bulunulmamasına hayret etmektedir..."

■ "... Mahkeme, hükümet tarafından atıf yapılan söz konusu konuşmaların, içerikleri bakımından, başvurucunun Meclis Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmalara benzer konuşmalar olduğunun başvurucu tarafından makul bir şekilde ortaya konduğu kanaatinde-dir. Bununla birlikte, söz konusu argümanın makullüğü ve Anayasa'nın 83. maddesinin ilk fıkrası uyarınca tanınan güvenceye rağmen, yargı yetkilileri başvurucunun tutukluluğunu devam ettirmiş, temelde siyasi konuşmaları temelinde yargılamış ve söz konusu beyanların yasama dokunulmazlığı korumasından faydalanıp faydalanmadığına ilişkin hiçbir

değerlendirmede bulunmamışlardır..."

■ "... Ek olarak, Mahkeme tekrar Venedik Komisyonu'nun görüşlerini paylaşarak, bir sefere mahsus *ad homines* Anayasa değişikliğinin Türkiye Anayasa geleneğinde daha önce eşi benzerinin görülmediği görüşündedir. Gerekçe metninde aktarıldığı üzere, Anayasa değişiklikleri spesifik olarak milletvekillerinin beyanlarını, özel olarak muhalefeti açıkça hedef almaktadır. Bu bağlantıyla, Mahkeme halihazırda özel kişileri hedef alan kanunların hukukun üstünlüğüne aykırı olduğunu belirtmiştir..."

■ "... Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 4 Kasım 2016 tarihinde verdiği karar, başvurucunun tutukluğunun hangi suç(lar)a dayandığına ilişkin temiz bir zemin sağlamamaktadır... 2 Eylül 2019 tarihine dek, ağır ceza mahkemelerindeki duruşmaların her biri sona erene dek, başvurucunun devam eden tutukluluğunun hangi suç(lar)a bağlı olduğu netleştirilmemiş, yalnızca başvurucuya karşı olan bütün delillere atıfta bulunulmuştur..."

■ "... Başvurucunun belirli hükümet politikalarına muhalifliğini ifade etmesi veya yalnızca yasal bir örgüt olan Demokratik Toplum Kongresi'ne katıldığını söylemesi başvurucu ve silahlı örgüt arasında aktif bir bağlantı kuracak yeterli eylemler olarak görülmüştür. Yerel mahkemelerin, Yargıtay içtihadının gerektirdiği üzere, başvurucunun eylemlerinin "sürekliğini, çeşitliliğini ve yoğunluğunu" dikkate almadığı, başvurucunun eylemlerinin ilgili terör örgütünün hiyerarşik yapısı içinde gerçekleşip gerçekleşmediğine bakmadığı görülmektedir."

Bu bağlantıyla İnsan Hakları Komiseri, Türkiye’de tutukluluğu haklı göstermek için dayanan delillerin artan bir şekilde yalnızca açıkça şiddetten uzak eylem ve beyanlarla sınırlandırıldığına ve bunların kural olarak Sözleşme’nin 10. maddesi kapsamında korunması gerektiğine işaret etmiştir. Komiser, Türkiye savcılarının ve mahkemelelerinin uygun bağlamsal analiz ve delil filtrelemesini Sözleşme’nin 10. maddesine ilişkin Mahkeme içtihadı ışığında yapmadığı ve bunun sistematik bir ihmal oluşturduğu görüşündedir.

Ek olarak... Venedik Komisyonu, Ceza Kanunu’nun 314. maddesinin uygulanmasında yerel mahkemelerin, kişilerin silahlı örgüte üyeliğini değerlendirirken, genellikle oldukça zayıf deliller temelinde karar verme eğilimi gösterdiğini belirtmiştir... İşbu dava bu gözleme arka çıkar

nitelikte görünmektedir... Mahkeme’nin görüşüne göre, ceza kanunu hükümlerinin böylesine geniş şekilde yorumlanması, terör örgütü kurma, yönetme ve örgüte üye olma suçlarının ifade özgürlüğüyle bir dengeleme faaliyeti içermediği gerekirken, söz konusu bağlantıyı gösteren hiçbir somut delilin olmaması karşısında haklı duruma gelemez. "

Sonuç

"...Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanun niteliği gerekliliğiyle bağdaşmaması itibarıyla, Anayasa değişiklikleriyle birlikte Anayasa’nın 83. maddesinin ilk fıkrasının başvurucuya uygulanmasının düşünülmemesi ve ayrıca, başvurucunun davasında terörle alakalı suçları düzenleyen maddelerin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin meseleler sebebiyle Mahkeme, Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir."

2 SÖZLEŞME’NİN 5. MADDESİNİN 1. VE 3. FIKRALARININ İHLALİ (özgürlük ve güvenlik hakkı / makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkı)

■ "... Mahkeme, öncelikle, Sözleşme’nin 5. maddesinin, Sözleşme anlamında "demokratik bir toplumda" birincil öneme sahip bir hakkı, yani özgürlük ve güvenlik temel hakkını garanti ettiğini yinelemektedir..."

■ "... Mahkeme, Sözleşme’nin 10. maddesi kapsamında yaptığı incelemede, mevcut davanın yerel mahkemelerin çok zayıf delillere dayanarak kişilerin silahlı örgüt üyeliğine karar verme eğilimlerini gösterdiğine karar vermiştir. Mahkeme, başvurucunun tutukluluğuna gerekçe

yapılan eylemlerin çok geniş yorumlandığını ve Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesinin lafzının, yerel mahkemelerin yorumlamaları ile de birleşince, yerel makamlar tarafından yapılacak keyfi müdahalelere karşı yeterli korumayı sağlamadığı kanaatine varmıştır. Bu nedenle, mevcut davada yorumlanan ve uygulanan terör bağlantılı suçların "öngörülebilir" olmadığına karar vermiştir. Mahkeme’ye göre bu kabul, başvurucunun konuşmaları için de aynı şekilde geçerlidir. Başvurucunun ülkenin ikinci büyük muhalefet partisi eş başkanı olarak yaptığı konuşmalar,

tutukluluğunun gerekçesi olarak kabul edilen şüphenin makullüğü için yeterli değildir.

Yukarıda sayılan gerekçelerle Mahkeme, başvurusunun tutuklanmasına ve tutukluluğunun devamına gerekçe yapılan kararların hiçbirisinin, ağırlıklı olarak siyasi ifadeleri ve belirli yasal toplantılara katılımından oluşan eylemleri ile tutuklandığı suçlar arasındaki açık illiyet bağıını gösterecek delilleri içermediğine karar vermiştir.

Mevcut davada hükümet, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi uhdesinde bulunduğu varsayılan delillerin, başvurusunun tutuklandığı suçları işlemiş olabileceğine dair objektif bir gözlemciyi ikna etmeye yeterli olması gibi, Sözleşme'nin 5. maddesinin gerekli gördüğü "makul şüphe" standartlarını karşıladığını ortaya koyamamıştır.

Başvurucuya yönelik suçlamaların iç hukukta en nihayetinde ve makul surette cezai sorumluluk doğurmaması gerektiği bir tarafa, bu suçlamalar esasında sözleşmesel hakların kullanımına ilişkindir. Bu nedenle Mahkeme, başvurusunun suç işlemiş olabileceğine dair makul şüphe bulunmadığından Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir...

■ "... Mahkeme, bir kişinin tutukluluğunun devamının geçerliliği için tutuklunun suç işlediğine dair makul bir şüphenin devamlılığının olmazsa olmaz olduğunu tekrarlamıştır. Böyle bir şüphenin yokluğunda Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının da ihlal edildiğine karar vermektedir..."

3 SÖZLEŞME'YE EK 1 NUMARALI PROTOKOL'ÜN 3. MADDESİNİN İHLALİ

■ "Yüksek Sözleşmeci Taraflar, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler."

■ "... Milletvekilleri seçmenlerini temsil ederler ve bu nedenle ifade özgürlükleri daha fazla koruma gerektirir. Çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik gerekleri doğrultusunda milletvekillerinin, özellikle muhalefet partilerinin ifade özgürlüğüne verdiği önemi göz önünde bulundurarak, Mahkeme, bir milletvekilinin tutukluluğunun Sözleşme'nin 10. maddesiyle uyumlu sayılmayacağı durumlarda, 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesini de ihlal edeceği

kanaatindedir.

Ayrıca Mahkeme, bir bireyin tutuklanmasının, sadece başka, daha az sert tedbirlerin düşünüldüğü ve ilgili kişinin tutuklanmasını gerektirebilecek, bireyi veya kamu menfaatini korumak için yeterli kaldığı durumlarda haklı çıkan, temel hakların kullanılmasına çok ciddi bir müdahale olduğuna hükmetmiştir.

Aslında, tutukluluk geçici bir önlemdir ve süresi olabildiğince kısa olmalıdır. Bu hususlar, evleviyetle bir milletvekilinin tutukluluk halleri için geçerlidir. Bir demokraside, Meclis, parlamenter görevlerin yerine getirilmesinin bir parçası olan siyasi tartışma için temel bir forumdur. Milletvekilleri, görev süreleri boyunca hizmet ederken

seçmenlerini temsil eder, endişelerine dikkat çeker ve çıkarlarını savunurlar...”

■ “... Başvurucunun özel davasında tutukluluğa alternatif bir tedbirin uygulanmasının neden yetersiz olacağına gerekçeleri ilk derece mahkemeleri tarafından açıklanmamıştır. Hükümet, yerel mahkemelerin tutukluluğa ilişkin iç hukukta öngörülen alternatif tedbirlerin uygulanmasını gerçekten değerlendirdiklerini gösterememiştir. Gerçek şu ki, ulusal mahkemeler, başvurucunun münferit davasına ilişkin herhangi bir özel neden belirtmeden, sistematik olarak bu tür tedbirlerin yetersiz olduğuna karar vermiştir.

4 SÖZLEŞME’NİN 18. MADDESİNİN İHLALİ

■ “... Başvurucunun temel şikâyeti, Türkiye’deki iktidar partisine muhalefet etmesi sebebiyle özellikle hedef gösterildiği ve özgürlüğünden alıkonulduğu üzerinedir...”

■ “... Bu bağlamda Mahkeme, ilk olarak, 2014 yılından dahi önce, savcılıkların Meclis Genel Kurulu’na başvurucu hakkında bazı fezlekeler sunduğunu not etmektedir... Ancak, “çözüm süreci”nin sona ermesine kadar ve büyük oranda HDP’nin başarısı sebebiyle, iktidar partisinin 2002 yılından bu yana Meclis’te ilk kez çoğunluğu kaybettiği 7 Haziran 2015 seçimlerine kadar hiçbir önlem alınmamıştır.

Gerçekten, HDP ile Cumhurbaşkanı ve iktidar partisi arasında siyasi bir gerilim başlayana kadar, başvurucu özgürlüğünden alıkonulma riskiyle karşı karşıya kalmamıştır. Ancak

Yukarıda belirtilen tüm mülahazaları göz önünde bulundurarak Mahkeme, başvurucunun görev süresi boyunca milletvekili statüsünü koruması gerçeğine rağmen, tutukluluğunun, halkın kanaatlerinin özgürce ifade edilmesine ve seçilme ve Meclis’te temsil hakkına haksız bir müdahale teşkil ettiği için Ulusal Meclis faaliyetlerine katılmasının fiilen imkânsız olduğu sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu nedenle, başvurucunun tutukluluğunun, Sözleşme’ye Ek 1 Numaralı Protokol’ün 3. maddesi kapsamındaki seçilme ve Meclis’te bulunma hakkının özüne aykırı olduğu sonucuna varmıştır. Bu nedenle Sözleşme’ye Sözleşme’ye Ek 1 Numaralı Protokol’ün 3. maddesi ihlal edilmiştir...”

“çözüm süreci”nin sona ermesinin ve örneğin 28 Temmuz 2015’te “HDP liderleri bedelini ödeyecek” diyen Cumhurbaşkanı’nın açıklamalarının ardından, başvurucu hakkında hazırlanan ceza soruşturmalarının sayısı ve hazırlanma hızı artmaya başlamıştır.

20 Mayıs 2016 tarihinde Anayasa değişikliğinin kabul edilmesiyle, 154 milletvekilinin dokunulmazlıklarını kaldırılmıştır. Bunun sonucu olarak, o dönem 59 milletvekili olan HDP, kendini 55 milletvekilinin Anayasa’nın 83. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen yasama dokunulmazlığının kaldırıldığı bir durumda bulmuştur. Buna ek olarak, aralarında eş genel başkanların da olduğu 14 HDP milletvekili tutuklanmıştır.

Mahkeme, başvurucunun iddiasının aksine, hükümetin yalnızca HDP’li milletvekillerinin

ceza yargılamalarında ceza almadığı iddiasını gözlemlemektedir. Hükümet görüşlerinde, AKP'den beş, CHP'den dokuz ve MHP'den bir milletvekilinin dokunulmazlıkları kaldırıldıktan sonra ceza aldığını belirtmiştir. 18 Eylül 2019 tarihli duruşmada, bu durum taraflara özel olarak sorulmuştur. Hükümet, iddialarını tekrarlamış ancak iktidar partisi bloğundan, yani AKP ve MHP üyesi milletvekillerinin ceza aldığını ve/veya tutuklandığını ortaya koyamamıştır. Dolayısıyla, bu iddiayı destekleyecek herhangi bir delil olmadığı için Mahkeme, hükümetin bu argümanına ehemmiyet verememektedir.

Bu nedenle Mahkeme, yalnızca muhalefet partileri CHP ve HDP milletvekillerinin haklarında başlatılan ceza yargılamalarında tutuklandığı ve/veya ceza aldığı sonucuna varmaktadır. Bir başka deyişle, Millet Meclisi üyeleri arasında, 20 Mayıs 2016 tarihli Anayasa değişikliğinden gerçekten etkilenen yalnızca muhalefet partisi milletvekilleri olmuştur.

HDP'den tanınmış birçok kişi ve seçilmiş belediye başkanları da tutuklanmıştır. Her ne kadar bu kişiler hakkında başlatılan ceza yargılamalarının içeriğine erişilemese de, Mahkeme değişik raporlara ve uluslararası gözlemcilerin görüşlerine göre, bu kişilerin özgürlüklerinden alıkonulmalarının tek sebebinin siyasi açıklamaları olduğunu gözlemlemektedir.

Bu koşullarda Mahkeme, ulusal kanunların artarak muhalif sesleri susturmak amacıyla kullanılmaya başlandığını söyleyen İnsan Hakları Komiseri başta olmak üzere, üçüncü tarafların görüşlerine kayda değer bir önem atfetmektedir. Mahkeme, bu sebeple, başvurunun tu-

tuklanmasının ve tutukluluk halinin devam ettirilmesinin, münferit bir örnek olmadığını düşünmektedir. Tam tersine, belirli bir örüntü izlediği görülmektedir.

Buna ek olarak, başvurunun tutuklanmasının ve tutukluluğunun devam ettirilmesinin zamanlaması da Sözleşme'nin 18. maddesi altında yapılacak incelemede dikkate alınacak bir başka faktördür. Bu bağlamda Mahkeme, başvurunun 16 Nisan 2017 tarihli referandum ve 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçimi üzere, iki kritik seçim kampanyası sırasında özgürlüğünden yoksun kılındığını gözlemlemektedir.

Bununla bağlantılı olarak Mahkeme, ilk olarak, başvurunun o dönem Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından önerilen herhangi bir başkanlık sistemine sert bir şekilde karşı çıktığını dile getirdiğini ve bunun AKP ve HDP liderleri arasında büyük bir anlaşmazlığa yol açtığını gözlemlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılından bu yana belki de en önemli anayasal reformlarından birine ilişkin Türkiye kamuoyunda tartışmalar sürerken, başvuru, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. ve 3. fıkralarına, 10. maddesine ve Ek 1 Numaralı Protokol'ün 3. maddesine aykırı bir şekilde tutuklu kalmıştır. Mahkeme'nin belirttiği üzere, serbest seçimler ve ifade özgürlüğü, özellikle siyasi tartışma özgürlüğü, demokrasinin temelini oluşturmaktadır. Bu, anayasa referandumu bağlamında da geçerlidir. Mahkeme'ye göre, başvurunun tutukluluğu onu tartışmasız bir şekilde Türkiye'ye başkanlık sistemi ge-

tirilmesine karşı etkili bir kampanya yürütmekten alıkoymuştur.

Tutuklu olan başvurucu da dâhil, altı aday 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçimine katılmıştır. Başvurucu, bu sebeple, diğer adaylardan daha zor koşullar altında, cezaevinde seçim kampanyası yürütmek zorunda kalmıştır. 'Başvurucunun siyasi muhaliflerinin, onun özgürlüğünden alıkonulmasından faydalandığı görülmektedir.'

■ Mahkeme, başvurucunun ikinci kez tutuklanmasının koşullarını da not etmektedir.

... Bu bağlamda, başvurucunun yeniden tutuklanmasının görünür amacı, 6-8 Ekim 2014 tarihli olayların araştırılmasıdır. Ancak, her ne kadar isnat edilen suçlamalar farklı olsa da, söz konusu ceza soruşturmasının olgular kısmı, başvurucunun tutuklu yargılandığı ve hala Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmekte olan davanın temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan; Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin 20 Eylül 2019 tarihli kararıyla başvurucuyu tahliye etmesi ve İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 20 Eylül 2019 tarihli kararıyla başvurucuyu derhal aynı gün içinde tekrar tutuklaması ile Cumhurbaşkanlığı'nın hemen sonrasında yaptığı açıklamalar arasındaki yakın zamansal bağlantılar dikkate alındığında; Mahkeme, yerel makamların başvurucunun beş yıl önce, 6-8 Ekim 2014 tarihlerinde iddia edilen suçları işlediği şüphesiyle ilgileniyor görünmedikleri, onun yerine başvurucuyu cezaevinde tutarak siyasi faaliyetlerde bulunmasını engelledikleri düşüncesindedir.

Ek olarak, Venedik Komisyonu'nun Türkiye'deki yargı sisteminin bağımsızlığına ve özellikle Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu'na ilişkin tespitleri, Mahkeme'nin Sözleşme'nin 18. maddesi altında yapacağı incelemeyi ayrıca ilgilendirmektedir... Venedik Komisyonu, Yüksek Kurul'un teklif edilen yeni yapısının "oldukça sorunlu" olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

... Yeni anayasal sistemde Cumhurbaşkanı'nın tarafsız bir güç değil, bir siyasi partiye ait olduğu işaret edilmiştir. Dahası, Cumhurbaşkanı'nın partisinin Meclis'te çoğunluğu oluşturduğunu ve bu durumun eş zamanlı seçimlerle pratikte güvence altına alındığını akılda tutarak Venedik Komisyonu, yargı denetimi için kendi kendini yöneten ve atamalara, terfilere, nakillere, disiplin tedbirlerine ve hâkimlerin ve savcılarının görevinin sona erdirilmesine bakan Yüksek Kurul'un üye tertibinin yargı bağımsızlığını çok ciddi şekilde tehlikeye atacağı görüşündedir.

Venedik Komisyonu ayrıca "Yüksek Kurul'un kontrolünü ele geçirmek, özellikle hâkimlerin ihracının ve nakillerinin bunun yaygın bir uygulama haline geldiği bir ülkede hâkim ve savcılarının kontrolünü de ele geçirmek anlamına gelir." diye eklemiştir. Başta İnsan Hakları Komiseri'nin yorumları olmak üzere, uluslararası gözlemcilerin raporları ve görüşleri, özellikle yüzlerce hâkimin ihraç edildiği olağanüstü hal sırasında ve özellikle muhaliflere yönelik başlatılan ceza yargılamalarıyla bağlantılı olarak, Türkiye'de son yıllarda hüküm süren gergin siyasi iklimin mahkeme kararlarının etki altında kalabileceği bir ortam yarattığını ileri sürmektedir.

■... Başvurucunun tutuklanması ve tutukluluk halinin devam ettirilmesi, yalnızca ona oy veren binlerce seçmenin Millet Meclisi'nde temsil edilmesini engellemiş, ama aynı zamanda tüm topluma, özgür demokratik tartışmanın kapsamını daraltan tehlikeli bir mesaj verilmiştir. Bu unsurlar, yetkililerin başvurucuyu tutuklarken gösterdiği sebeplerin yalnızca baskın siyasi amaçlar için bir kılıf olduğu, esas amacın tartışmaya yer bırakmayacak şekilde demokrasinin aşağı çekilmesine ilişkin bir konu olduğu sonucuna varması için yeterlidir...

Bu bilgiler doğrultusunda Mahkeme, özellikle referandum ve Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin iki kritik seçim kampanyası sırasında başvurucunun tutuklu olmasının, çoğulculuğu bastırma ve demokratik toplum kavramının özünde yer alan siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlama yönünde ağır basan bir amaç izlediğinin, her türlü makul şüphenin ötesinde tespit edildiği kanaatinde dir.

Bu sebeple Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesiyle bağlantılı olarak 18. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir."

5 SÖZLEŞME'NİN 46. MADDESİNİN UYGULANMASI

"Başvurucu, Mahkeme'den serbest bırakılması talebinde bulunmuştur. Sözleşme'nin 46. maddesinin ilgili kısımları şu şekildedir:

1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler.

2. Mahkeme'nin kesinleşen kararı, infazını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir"

■ "... Çeşitli olgusal unsurlar ışığında ve bu unsurların yakın zamansal ve maddi bağlantıları bir bütün olarak alındığında, başvurucunun ilk ve devam eden tutukluluğuyla ilişkili, yetkililerin esasen başvurucunun 2014'te işlediği iddia edilen suçun soruşturulmasıyla ilgilenmediği Mahkeme

tarafından halihazırda tespit edilmiştir... Mahkeme'nin görüşüne göre yargı yetkililerinin nihai amacı, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin başvurucunun serbest bırakılması kararına rağmen, başvurucuyu özgürlüğünden yoksun bırakmaktır..."

■ "... Tutukluluğu haklı çıkarmak için daha önce yetersiz görülen olgularla bağlantılı olarak yeni bir soruşturma başlatılması, hukuki sınıflandırma aracılığıyla, yetkililere özgürlük hakkının çevresinden dolaşma imkânı vermektedir.

Mahkeme bu sebeplerle işbu davada, başvurucunun 6-8 Ekim 2014 aralığına ilişkin "eylem ve olaylar"ın yeni hukuki sınıflandırması temelinde tutuklandığını, bu tutukluluk sebebinin ayrıca işbu başvuruda

öne sürülen ve 2 Eylül 2019 tarihinde sona eren spesifik özgürlükten yoksun bırakma haline temel oluşturduğunu göz ardı edemez. 5. madde ile bağlantılı olarak 18. maddenin ihlal edildiği tespiti başta olmak üzere, Mahkeme vardığı sonuçlar ışığında kararın davalı Devlet tarafından yerine getirilmesi gerektiğini, bu sürecin Bakanlar Komitesi'nin denetimi altında ilerleyeceğini, başvuruçunun durumunun kararın neticeleri ve ruhuyla uyumlu hale getirilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır..”

■ “... İşbu başvuruda, başvuruçunun aynı olgusal bağlamla ilgili temellerde tutukluluğunun devam ettirilmesi, hem başvuruçunun uğradığı hak ihlali ni uzatarak sürdürecektir, hem de davalı Devlet'in Sözleşme'nin 46. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kararlara uyma yükümlülüğünün ihlalini teşkil edecektir.

Bu doğrultuda, Mahkeme başvuruçunun derhal serbest bırakılması için gerekli her tür tedbirin davalı devlet tarafından alınması gerektiği kanaatinde dir.”

Sonuç olarak Mahkeme; Sözleşme'nin 10. maddesinin, 5. maddesinin 1.fıkrasının, 5. maddesinin 3. fıkrasının, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 3. maddesinin ve Sözleşme'nin 18. maddesinin 5. madde ile bağlantılı olarak ihlal edildiğine karar vermiştir.

KARARIN İÇİNDEN...

"...YASAL BİR ÖRGÜT OLAN DEMOKRATİK TOPLUM KONGRESİ..."

Mevcut davada, ceza yargılamasını başlatan ve başvuruçuya suç isnadında bulunan savcılıklar, başvuruçunun ilk ve/veya devam eden tutukluluk kararlarını veren hâkimlikler, tutukluluğun devamına karar veren ağır ceza mahkemesi hâkimleri ve son olarak Anayasa Mahkemesi hâkimleri de dâhil olmak üzere ulusal yargı mercileri, Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin 1. ve 2. fıkrasına ilişkin geniş bir yorum benimsemişlerdir. Başvuruçunun belirli hükümet politikalarına muhalifliğini ifade etmesi veya yalnızca yasal bir örgüt olan Demokratik Toplum Kongresi'ne katıldığını söylemesi başvuruçunun ve silahlı örgüt arasında aktif bir bağlantı kuracak yeterli eylemler olarak görülmüştür. Yerel mahkemelerin, Yargıtay içtihadının gerektirdiği üzere, başvuruçunun eylemlerinin “sürekliliğini, çeşitliliğini ve yoğunluğunu” dikkate almadığı, başvuruçunun eylemlerinin ilgili terör örgütünün hiyerarşik yapısı içinde gerçekleşip gerçekleşmediğine bakmadığı görülmektedir.

Başvuranın Demokratik Toplum Kongresinin genel kuruluna katılımı, tutukluluğunu haklı kılan bir neden olarak kabul edilmiştir. Ancak başvuran, bu toplantının yasal ve halka açık olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda hükümet, bu bağlantıyı çürütebilecek herhangi bir delil sunmamıştır. Bu nedenle Mahkeme, başvuranın barışçıl bir toplantıya katılıp orada konuşma yapmasının, tutuklama konusu suçları işlemiş olabileceğine ilişkin olarak objektif bir gözlemciyi ikna etmeye yeterli olmadığını düşünmektedir ... Başvuran aleyhindeki bu iddialar, 10. ve 11. maddeler başta olmak üzere, başvuranın Sözleşme kapsamındaki haklarını kullanmasıyla bağlantılıdır.

KARAR UYGULANMAZSA NE OLUR?

Sonuç olarak AİHM Büyük Dairesi'nin bu tarihi kararı, 2014 yılından 2020 yılına kadar gelişen siyasi olayları ve ihlalleri ciddi bir sistematik içinde değerlendirerek sunuyor. Aslında bir siyasi partiyi ve onun eş genel başkanını, milletvekillerini, yöneticilerini, belediye başkanlarını susturma, demokratik siyasetten tasfiye etme; sadece onu değil tüm çoğulculuğu yok edecek, bastırarak uygulama ve ihlaller; adeta bu yılların siyasi tarihini kısa bir özet gibi kararda yaşam buluyor. Bu karar, sadece Selahattin Demirtaş değil, aynı gerekçelerle tutuklu tüm siyasetler ve seçilmişler için emsal teşkil eden ve serbest bırakılmalarını gerektiren bir karar olma özelliği de taşıyor.

Mahkemenin Sayın Demirtaş hakkında verdiği karar, AİHM'in internet sitesinden açıklandığı 22 Aralık 2020 tarihinden itibaren yargı için kesin ve bağlayıcı hale gelmiştir. Kararın uygulanmaması, Sayın Demirtaş ve diğer ilgili olanlar için her gün yeni bir hak ihlali anlamına geldiği gibi, Türkiye Devleti tarafından Sözleşme'ye ve Mahkeme'nin yetkisine ilişkin taahhüt de ihlal edilmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, kararın uygulanıp uygulanmadığını izler, denetler ve raporlar, devletlere planlamalar önerir, ara kararlar alır. Bütün bu süreci baştan sona yönetir.

Kararların uygulanıp uygulanmadığını denetlemekle sorumlu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Türkiye'den görüş isteyecek ve kararın uygulanmaması halinde Türkiye yaptırımlara muhatap olacaktır. İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarını yerine getirmeyen devletler hakkında Komite, 3'te 2 çoğunlukla karar alarak, üye devleti AİHM'e şikayet edebilmektedir. Bu nedenle Türkiye, Konsey'deki haklarının kısıtlanmasından,

üyelikten çıkarmaya kadar çeşitli yaptırımlarla karşılaşabilecektir. Fakat, alınacak yaptırım kararlarından bağımsız olarak, Mahkeme kararının uygulanmamasının, Türkiye'nin Avrupa kurumları bünyesindeki imajını ağır biçimde zedeleyeceği de açıktır.

Avrupa Birliği ile diyalogun geliştirilmesi için önemli bir rol üstlenen uluslararası kurumlar nezdinde Türkiye'nin saygın bir konumda bulunması, öncelikle Türkiye'de insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün güvence altına alınması bakımından önem taşımaktadır. Ne var ki, Gezi direnişi, çözüm sürecinin sona erdirilerek Kürt yurttaşların yoğunluklu yaşadıkları bölgelerde Konsey tarafından tespit edilen ağır insan hakları ihlallerinin yaşanması ve 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminin ardından hükümetin gitgide otoriterleşerek ağır insan hakları ihlallerinin bizzat faili durumuna gelmesi, AKPM'nin, Nisan 2017'de Ankara'yı yeniden izleme sürecine almasına neden olmuştur.

20 Kasım 2018'de Demirtaş hakkında verilen ilk AİHM kararı ile Osman Kavala kararının da uygulanmaması nedeniyle Avrupa Konseyi ve AB Komisyonu'nun çeşitli düzeylerde yaptığı açıklamalar, Türkiye'nin tutumunda ısrarcı olması halinde Avrupa Konseyi ile ilişkilerin ciddi biçimde zarar göreceği ve AB ile ilişkilerin tamamen çıkmaza girebileceğini göstermektedir.

Ekonomik ve ticari ilişkileri etkileyecek, Türkiye'nin ülkeler arası insan hakları mutabakatının dışına çıkmasına neden olacak bu gidişatın

önüne geçilmesi, tüm muhalefet güçlerinin hep birlikte insan hakları ve hukukun üstünlüğünden yana tereddütsüz bir tutum sergilemesiyle mümkün olacaktır.

İktidar, tüm bu gerçeklere rağmen, bir kez daha AİHM kararını uygulamamak için 2020 yılının son günü 6-8 Ekim Kobani protestoları ile ilgili iddianameyi ortaya çıkarmıştır. Büyük Daire kararının ardından jet hızıyla açılan Kobani Soruşturması kapsamında 07 Ocak 2021 tarihinde, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "hazırlanan" 3530 sayfalık iddianame, Ankara 22'nci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından iki günde "okunarak" kabul edildi. Geçmiş dönem eş genel başkanların, milletvekillerinin, HDP MYK üyelerinin, ve belediye başkanlarının da yargılanacağı,

mesnetsiz iddialarla ve suçlamalarla hazırlanmış olan bu dava diğer yandan HDP'yi demokratik siyasetten tasfiye etmeye atılmış bir adımdır.

"6-8 Ekim İddianamesi"nden anlaşılana, iktidar AİHM kararını uluslararası hukuk ve kendi Anayasa hukuku ve iç hukukuna aykırı bir şekilde uygulamamak için bir strateji oluşturma çabası içindedir. Ancak AİHM Büyük Daire Kararı'nın kendisi, son olarak hazırlanmış olan "6-8 Ekim İddianamesi"nde HDP'ye yöneltilen suçlamaları değerlendirmiş, HDP'nin çağrılarının siyasi ifade sınırlarının kapsamında kaldığını ve bu haliyle şiddete çağrı oluşturmadığını, 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasında meydana gelen şiddet olaylarının söz konusu çağrılarının doğrudan bir sonucu olarak yorumlanamayacağını tespit etmiştir.

SİVİL TOPLUM, YURTTAŞLAR VE SİYASİ PARTİLERE ÇAĞRIMIZDIR!

Toplumun yarıdan fazlasını "terörist" ilan eden, diğer yansının da olası bir karşı çıkışında "potansiyel terörist" sayıldığı bir siyasi atmosferde bu karar; özellikle yaratılmak istenen "terörist" algısının ne kadar boş ve hukuksuz olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Artık dayanışmayı büyütmeye ve bu algıları çökertmeye zamanı çoktan gelmiştir. "Ya hep beraber ya hiçbirimiz" sloganı bugün bizlere daha net olarak yol göstermeli; hukukun hepimiz için ayrımsız ve eşit uygulanması için birlikte mücadele etmeliyiz.

Türkiye'de adaletten ve hukuktan yana olan bütün toplumsal ve siyasal güçler bu kararın

uygulanması noktasında bir araya gelmelidir. Verilen karar sadece partimizi değil, düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı, yasama faaliyetleri ve demokratik siyasete katılım hakkı konusunda mevcut antidemokratik sistemle sorunu olan bütün muhalif kesimleri doğrudan ilgilendirmektedir. Bu nedenle demokratik bir Türkiye'den yana olan tüm kesimlerin AİHM kararının uygulanması talebiyle ortaklaşmaları gerektiğine inanıyoruz.

Türkiye'de adalet ve adil bir yargı düzenine ulaşmak için, bu kararda da olduğu gibi canla başla mücadele eden tüm hukukçu dostlarımızla minnet ve teşekkürlerimizle...

DEMİRTAŞ HAKKINDA AİHM BÜYÜK DAİRE KARARI'NA KADAR NASIL BİR YARGI SÜRECİ İŞLEDİ?

- 4 yılı aşkın bir süredir devam eden hukuksuzluk ve ihalleri tespit eden Büyük Daire Kararı'nın temelinde, Demirtaş'ın 20 Şubat 2017 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine AİHM'e yaptığı başvuru (no. 14305/17) bulunmaktadır.
- Bu başvuruya konu olan ceza soruşturmaları Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütüldü ve Demirtaş 4 Kasım 2016'da gözaltına alınmasının akabinde, silahlı terör örgütü üyeliğiyle, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten tutuklandı.
- Dava, henüz ilk duruşması görülmeden, 'güvenlik' gerekçesiyle Diyarbakır'dan Ankara'ya taşındı.
- İlk duruşma, tutukluluktan bir yılı aşkın süre sonra 7 Aralık 2017 tarihinde Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü.
- Soruşturma ve kovuşturma sırasında, devam eden tutukluluğa pek çok kez itiraz edildi ancak itirazların tamamı reddedildi.
- 20 Kasım 2018'de, AİHM, Demirtaş/Türkiye (no.2) davasında (başvuru no. 14305/17) "başvuranın özellikle iki kritik seçim kampanyası, yani halk oylaması ve Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında tutukluluk halinin uzatılmasının, çoğulculuğu bastırma ve demokratik toplum kavramının özünde yer alan siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlama yönünde örtülü

bir amaç izlediğinin, her türlü makul şüphenin ötesinde tespit edildiğine" ve derhal serbest bırakılması gerektiğine karar verdi.

- Ancak 30 Kasım 2018'de, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararını görmezden gelerek ve kararın kesin olmadığını ileri sürerek tutukluluğun devamına karar verdi.
- İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi ise, 4 Aralık 2018'de Demirtaş'ın serbest kalmasının önüne geçmek amacıyla, Demirtaş'ın yaptığı siyasi bir konuşmaya ilişkin İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet kararıyla ilgili hızlı bir inceleme gerçekleştirdi ve Demirtaş'ın "terör propagandası yapmak" suçundan aldığı dört yıl, sekiz aylık hapis cezasını onadı. Karar Yargıtay'a götürüldü.
- 31 Ekim 2019'da ise İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın dört yıl sekiz ay hapis cezasının infazını durdurdu ve serbest bırakılmasına karar verdi. (Dosya, Yargıtay tarafından hala sonuçlandırılmadı.)
- Hem hükümetin hem de Demirtaş'ın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kasım 2018 tarihli kararına itirazlarıyla, davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Büyük Dairesi tarafından değerlendirilmesi yönündeki başvurular Mart 2019'da kabul edildi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire

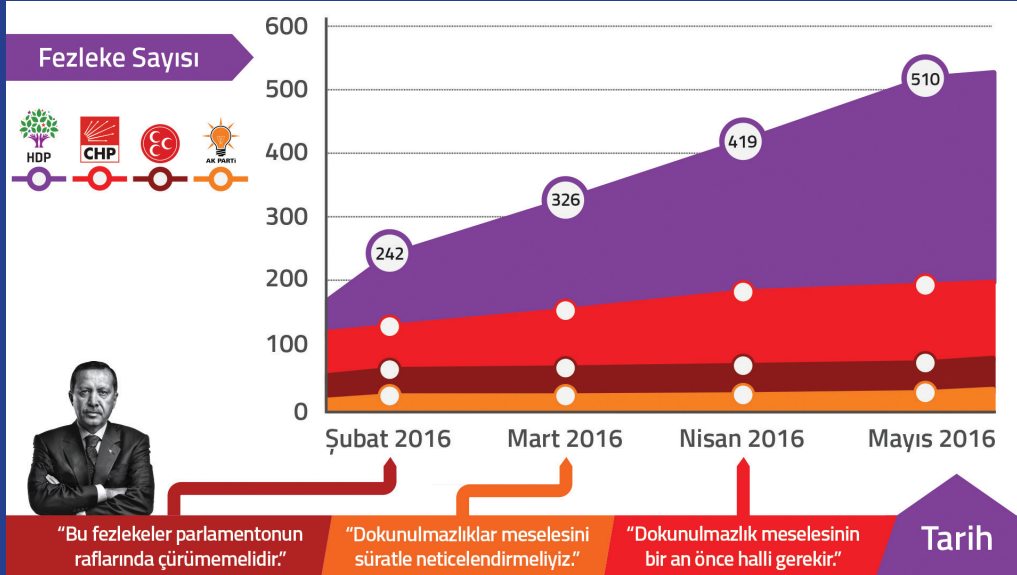
duruşması 18 Eylül 2019'da gerçekleşti.

- Büyük Daire duruşmasından yalnızca iki hafta önce, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi, 2 Eylül 2019'da Demirtaş hakkındaki ana davada tahliye kararı vererek, Kasım 2018'de verilen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararını nihayet uyguladı. Ancak Demirtaş, 2013 yılında yaptığı konuşma dolayısıyla "terör propagandası yapmak" suçundan mahkûm olması nedeniyle hapistede kaldı.
- Demirtaş koşullu salıverme ile serbest bırakılmasına yetecek bir süre boyunca hapistede kaldığı için, Büyük Daire duruşmasından sadece iki gün sonra 20 Eylül 2019'da Demirtaş'ın serbest bırakılması planlanıyordu. Ancak, Demirtaş'ın serbest bırakılacağı 20 Eylül 2019 günü, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı geçmiş tarihli ve askıda kalan bir soruşturmayı HDP'nin eski eş genel başkanları Demirtaş ve Yüksekdağ'ın yeniden tutuklanmalarına gerekçe olarak gösterdi. Asıl-

da bu tutuklama kararı, ilk tutukluluğun devamı olduğu için Demirtaş'ın serbest bırakılması gerektirdi, ama bırakılmadı.

- Anayasa Mahkemesi ise, 19 Haziran 2020 tarihinde Selahattin Demirtaş'ın "tutukluluk süresinin azami süreyi aşması ve tutukluluk incelemesinin yapılmaması"yla ilgili başvurusunda hak ihlali kararı verdi. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesiyle güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini kararlaştırılan mahkeme, Demirtaş'a 50 bin lira manevi tazminat ödenmesine hükmetti.
- AİHM Büyük Daire Kararı'nın gerekçesi ise, 22 Aralık 2020'de açıklandı.

Dolayısıyla Demirtaş'ın tutukluluğunun hem yerel mahkemeler, hem Anayasa Mahkemesi, hem de uluslararası mahkemelerin kararlarıyla haksız ve hukuksuz olduğu bir kez daha açığa çıktı.



KARARIN ARKA PLANINI OLUŞTURAN SİYASAL SÜREÇ VE OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

ÇÖZÜM SÜRECİ VE SONU

- 2012 yılının sonuna doğru, Kürt sorunu- na demokratik ve barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla “çözüm süreci” olarak bilinen görüşmeler süreci başlatıldı ve Türkiye’de insan haklarının korunmasını geliştirmek amacıyla bir dizi reform kabul edildi. Bu bağlamda AİHM kararında Sayın Demirtaş’ın açıklamalarının bu süreç ışığında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.
- Demirtaş’ın da olduğu milletvekillerinden oluşan heyet, Abdullah Öcalan’ın tutulduğu cezaevinin bulunduğu İmralı Adası’nda ziyaretler gerçekleştirdi. Heyet, 28 Şubat 2015 tarihinde, o dönemin iktidar ve devlet yetkililerinden oluşan bir heyet ile “Dolmabahçe Mutabakatı”nı kamuoyuna açıkladı.
- 7 Mart 2015’te Recep Tayyip Erdoğan, “400 vekil verin bu iş huzur içinde çözülsün” dedi.
- 17 Mart 2015’te seçime parti olarak girme kararı veren HDP’nin Meclis grup toplantısında Demirtaş kürsüden üç cümlelik bir konuşma yaptı: “Seni başkan yaptır- mayacağız. Seni başkan yaptırmayacağız. Seni başkan yaptırmayacağız.”
- 22 Mart 2015’te Cumhurbaşkanı Erdoğan Dolmabahçe açıklamasını doğru bulmadığını söyledi.
- 7 Haziran 2015 tarihli genel seçimlerden birkaç hafta önce Başbakan Yardımcısı Yal- çın Akdoğan basına şu açıklamada bulundu: “HDP barajı geçerse, çözüm süreci kalmaz.”
- 5 Haziran 2015 tarihinde HDP’nin Diyarbakır’daki son seçim mitinginde İŞİD tarafından yapıldığı anlaşılan ve 5 kişinin hayatını kaybettiği bir saldırı gerçekleştirildi, 100’den fazla kişi yaralandı.
- 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde HDP oyların % 13.12’sini alarak ikinci büyük mu- halefet partisi oldu. AKP, 2002’den bu yana ilk kez Meclis’teki çoğunluğu kaybetti.
- 20 Temmuz 2015 tarihinde İŞİD tarafın- dan Suruç’ta, 34 kişinin hayatını kaybettiği ve 100’den fazla insanın yaralandığı bir katliam gerçekleştirildi.
- 22 Temmuz 2015 tarihinde, Ceylanpın- ar’da iki polis memuru evlerinde öldürüldü. Bu saldırıdan bir gün sonra, güvenlik güçleri ile PKK arasındaki çatışmalar tekrar başla- dı. Bu cinayetin failleri hala tespit edilmedi,

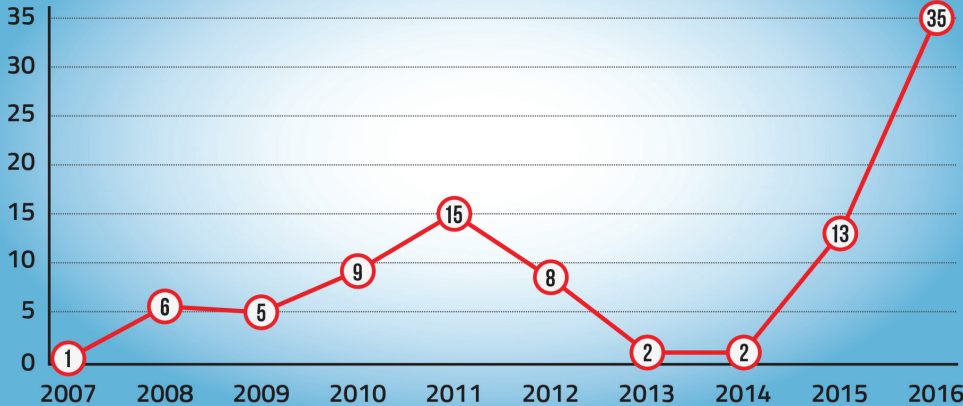
HDP'nin olayın araştırılması için verdiği Meclis araştırma önermeleri AKP tarafından reddedildi.

- 28 Temmuz 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı basın açıklamasında HDP liderlerinin terör eylemlerinin "bedelini" ödeyeceğini söyleyerek; "Ben parti kapatılması olayını doğru bulmuyorum. Fakat bu partinin yöneticilerinin bu işin bedelini ödemeleri gerekir diyorum. Fert fert, birey birey." dedi.
- Aynı gün, Demirtaş partisinin grup toplantısında, "Biz, ne dağdakinin, ne askerdekinin, ne polisin öldürülmesine izin vermeyeceğiz... Onlar bedel ödemesin... Ne bedel ödenecekse, biz hazırız" diyerek, "barış duygusunun" kazanacağını vurgulamayı sürdürdü.
- Ağustos 2015'te, vali ve kaymakamlar

bazı kentlerde sokağa çıkma yasağı ilan etti.

- 13 Eylül 2015 tarihinde Demirtaş Lice'de basın açıklaması yaptı ve "Halkımız atanların değil seçilmişlerin yetkili olduğu kendi meclisleri ile, belediye ile kendini yönetmek istiyor. Halkımız her yerde baskı politikalarına katliam politikalarına karşı direnebilecek güçtedir" diyerek barışçıl düzlemde özyönetimi savunarak, devletin şiddet politikasını kınadı.
- 10 Ekim 2015 tarihinde, IŞİD Ankara'daki Barış Mitingine canlı bomba saldırısı düzenledi. Bu saldırıda 103 insan yaşamını kaybetti, çok sayıda yurttaş ağır yaralandı.
- Koalisyon hükümeti kurulamadığı için 1 Kasım 2015 tarihinde erken seçime gidildi, HDP oyların % 10.76'sını aldı. AKP, seçimi ve Meclis'te çoğunluğu yeniden kazandı.

YILLARA GÖRE SELAHATTİN DEMİRTAŞ'IN FEZLEKE SAYILARI



DOKUNULMAZLIKLARIN KALDIRILMASI

- Erdoğan 28 Temmuz 2015 tarihli konuşmasında, 7 Haziran 2015 seçimlerinde AKP'nin tek başına hükümet kurabileceği çoğunluğu kaybetmesinden sorumlu tuttuğu HDP'yi hedef aldı ve "Parlamento, bence gerekli değerlendirmelerini yapmalı. Bunları dokunulmazlık zırhından arındırmak suretiyle de 'terör örgütüyle iş mi tutuyorsun, senin sırtını dayadığın yer terör örgütü mü? Bunun bedelini ödeyeceksin ve bunu ödetmeli. Yapılması gereken budur diye düşünüyorum.'" diyerek HDP'ye yönelik siyasi yargı operasyonunun ilk açık sinyalini verdi.
- HDP, 1 Kasım 2015 seçimlerinde yüzde 10,76 oy alıp, yüzde 10 oranındaki seçim barajını aşarak 59 milletvekilliği kazandı.
- Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2 Ocak ve 16 Mart 2016 tarihlerinde yeniden dokunulmazlıkların kaldırılmasına yönelik açıklamalar yaptı.
- 22 Mayıs 2016'da Meclis, Anayasa'ya geçici bir madde eklenmesine ilişkin Anayasa değişikliğini kabul etti. Bu değişiklik, Anayasa'nın 83. maddesinin 2. paragrafında düzenlenen yasama dokunulmazlığının, değişikliğin kabul edilmesinden önce dokunulmazlıkların kaldırılması talebiyle Meclis'e gelen bütün dosyalar için kaldırılmasının önü açıldı. Bunun sonucunda 550 milletvekilinden 154'ünün dokunulmazlığı kaldırıldı.
- 4 Kasım 2016'da başlayan operasyonlarla Demirtaş'ın da aralarında olduğu 14 HDP milletvekili tutuklandı.

TUTUKLAMALAR SONRASI

- 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişimi sonrası 20 Temmuz'da, 2 yıl sürecek olan Olağanüstü Hal Rejimi ilan edildi.
- 16 Temmuz 2016'da Erdoğan darbe girişimini kast ederek "Bu, Allah'ın bize büyük bir lütfudur." dedi.
- 16 Nisan 2017'de OHAL baskısı altında yapılan Anayasa Değişikliği Referandumu ile Türkiye'de rejim değiştirildi. Kuvvetler ayrılığı ilkesi tamamen ortadan kaldırılarak tüm yetkiler tek bir kişide toplandı. İktidar yargıyı istediği şekilde dizayn edebilme imkanına kavuştu.
- Kasım 2018'de AİHM'in, Demirtaş'ın siyasi nedenlerle tutuklandığını, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile seçme ve seçilme hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararı sonrası Erdoğan; "AİHM terör sevicidir. Karar bizi bağlamaz, karşı hamlemizi yapar işi bitiririz" dedi.
- 17-18 Eylül 2019 tarihinde görülen AİHM Büyük Daire duruşmasının ardından, 20-21 Eylül 2019'da Erdoğan; "Bunları bırakamayız, bırakırsak şehitler bize hesap sorar." diyerek kararın uygulanmayacağını açıkça ifade etti.
- 22 Aralık 2020'de açıklanan Büyük Daire Kararı sonrasında Erdoğan; "Şimdi görüyoruz ki, tüm yollar tüketilmeden AİHM bu kararı almıştır. Bu adımlar tamamıyla siyasi-dir. Bunun da gerekçesini biliyoruz. Resmen çifte standarttır, hatta ikiyüzlüktür." dedi.

**AIHM BÜYÜK DAİRESİ DEMİRTAŞ KARARI (İNGİLİZCE)
VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİ AŞAĞIDAKİ KAREKOD VE
LİNKLERDE BULABİLİRSİNİZ**



Karar linki:
[http://hudoc.echr.coe.int/
eng?i=001-207173](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207173)



Kararın Türkçe çevirisi:
[https://www.hdp.org.tr/Images/UserFiles/Do-
cuments/Editor/2021/aihm-sd-karar-2020.pdf](https://www.hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/2021/aihm-sd-karar-2020.pdf)

AIHM BÜYÜK DAİRE
DEMİRTAŞ DAVASI ÖZETİ

#HerkesiçinAdalet

